

מלחמת העולם השנייה והשואה — רקע, נאציזם ואידאולוגיה

הדף הזה מסכם את כל הנושא במילים פשוטות. קוראים לאט, חלק אחר חלק. אחרי כל חלק עוצרים ומספרים לעצמכם מה למדנו.

חלק 1 · מה זה נאציזם?

- 1** נאציזם הוא **אידאולוגיה** — כלומר תמונת עולם שלמה. היא מסבירה לתומכיה הכול: מה קרה בעבר, למה המצב עכשיו רע, ואיך ייראה העתיד המושלם.
- 2** לאידאולוגיה הנאצית כמה עקרונות, וכולם מתחברים לתוכנית אחת: "סדר עולמי חדש".
- **תורת הגזע** — הנאצים טענו שבני אדם נחלקים ל"גזעים", ומעמדו של אדם נקבע מלידה ב"דם". בראש הסולם — הגזע "הארי"; בתחתית — היהודים, שהוצגו כ"גזע" אויב. **זכרו: לטענה הזאת אין שום בסיס מדעי.**
- **מרחב מחיה** — הנאצים רצו לתת לגזע "הארי" שטחים חדשים, בעיקר במזרח אירופה, על חשבון העמים הסלאביים.
- **עיקרון הפולק** — האומה הגרמנית היא קהילה אחת ועליונה. מי שלא "שייך" — מודר מהחברה.
- **עיקרון המנהיג** — למנהיג סמכות מוחלטת. כולם חייבים לציית לו בלי לשאול שאלות.
- **התנגדות לדמוקרטיה ולקומוניזם** — הדמוקרטיה הוצגה כמשטר חלש ומפולג; הקומוניזם כאיום.

חלק 2 · איך הנאצים בנו את הדיקטטורה בשנת 1933?

- 1** **שרפת הרייכסטאג** — בית הפרלמנט עלה באש. הנאצים האשימו את הקומוניסטים, והשתמשו בשריפה כאמתלה לרדוף אותם.
 - 2** **צווי חירום** — הצו להגנת העם והמדינה ביטל חירויות יסוד ואסר אספות פוליטיות. צו נוסף הוציא את המפלגה הקומוניסטית מחוץ לחוק.
 - 3** **חוק ההסמכה** — הרייכסטאג מסר את סמכות החקיקה לממשלה. מעכשיו הממשלה חוקקה גם בניגוד לחוקה. הרייכסטאג הפך ל"חותמת גומי".
 - 4** **חוק הפקידות** — פוטרו כל מי שנחשב "לא נאמן" לנאצים, ובמקומם נכנסו נאמני המפלגה.
 - 5** **מפלגה אחת בלבד** — שאר המפלגות והאיגודים בוטלו. נעלמה האפשרות להחליף שלטון בדרכי שלום.
- ב-1935 באו **חוקי נירנברג**: מי "יהודי" לפי הגדרת המשטר איבד את אזרחותו. תורת הגזע הפכה לחוק המדינה.

חלק 3 · מה עשו הנאצים ליהודים?

1945 שחרור המחנות	1942 ועידת ואנזה — "הפתרון הסופי"	1939 כיבוש פולין — ריכוז בגטאות	1938 ליל הבדולח	1935 חוקי נירנברג	1933 חרם על עסקים יהודים
-----------------------------	---	---	---------------------------	-----------------------------	------------------------------------

צעד אחר צעד: קודם הרחיקו את היהודים מהחברה בחוקים ובתעמולה; אחר כך ריכזו אותם בגטאות בתנאים קשים; לבסוף — רצח שיטתי: בורות ירי, מחנות השמדה, צעדות מוות.

חלק 4 · איך קוראים מקור בבגרות?

1 **מי הדובר?** מי כתב את המקור — ומה הוא יכול או לא יכול לכתוב (למשל: עיתון מצונזר מול יומן אישי).

2 **מי הנמענים?** למי הטקסט מיועד (קהל בעולם מול קהל בתוך גרמניה) — לכל קהל מספרים סיפור אחר.

מה שואלים בבגרות על הנושא הזה? מבקשים להציג מושגים מהלימוד (לא מהקטע), להסביר תופעות בעזרת החומר, להוכיח בציטוט, להשוות בין מושגים ולנמק עמדה.

זכרו לבגרות: עקרונות הנאציזם מתחברים זה לזה — תורת הגזע → מרחב מחיה → הסדר החדש. בשנת 1933 כל צעד ביטל עוד חלק מהדמוקרטיה. המדיניות כלפי היהודים הוחמרה צעד אחר צעד.

מבוסס על חומרי עמוד הנושא באתר ועל מוקדי הלימוד של משרד החינוך (תכנית אשנב). חומר לתרגול ולחזרה עצמית.